

בשׁ
REFORMATIO
JOSIAE REGIS
AB IDOLO

אשרה
in templo facta,

Quam

ex II. Reg. XXIII, 6. 7.

Sub PRÆSIDIO

Magnifici h. t. Academ. Rectoris,

DN. JO. FRIDER. MAYERI,

S. Theol. Doct. & Prof. Ordin. Alumn.

Elector. Ephori gravissimi, Templi OO. SS.

quod ad arcem est, Præpositi Substituti
dignissimi, &c.

DN. PATRONI, PRÆCEPTORIS atq; PROMOTORIS
sui æviternum devenerandi,

26. Martii 1685. solemniter proponet
CHRISTOPHORUS JASTRAM,
Lubec.

WITTEBERGÆ,

Typis CHRISTIANI SCHROEDTERI, Acad. Typ. An. 1722. (4
—36—)

a. L. A. XV

Coll. diss. A
75, 13

ЕСТЬ
ОИГАМ РИФИИ
ЗДАДА ПАДОЛ
СУРГУДОЮ АБИДО
СВАДЫБЫ
Г. ОДИКХ. САИР
СКАЗКА
СЛОВА
ЯНУАМ. ЯН. ОЛКА
САДА
СВОДОУЧИИ
СКАЗКА
СЛОВА
САДА
СВОДОУЧИИ

• (o) •

A B R A H A M O HINCKELMANNO,

VIRO CLARISSIMO

de Re litteraria & Studiosa juventute
insigniter merito,

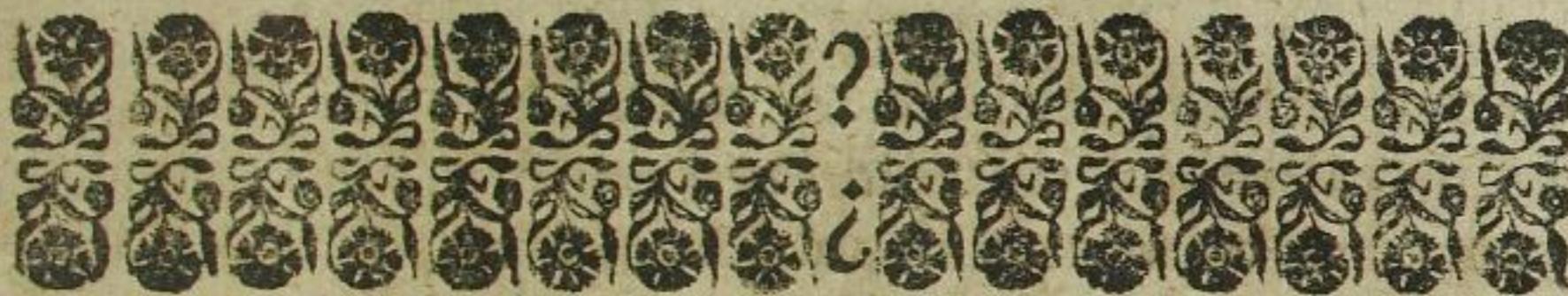
Fausta omnia precatur

JO. FRID. MAYER, D.
Universit. Witteb. h. t. Rector.

Quin me vel audaciæ vel prodigalitatis ac-
cusare possis, nisi me virtutis amor & pie-
tas in domesticum omnium piorum favore di-
gnissimum, absolvit, ne ipse quidem inficias
ivero. Ille enim ego, qui haetenus tantâ avi-
ditate amoris Tui lautitias consectatus sum, ut
inviderem aliis suas partes ; Nunc velut exfa-
turus transcribo, etiam favorem in alterum
quasi constitutus dispensator affectus tui. Ita-
que sanctissimum pietatis nomen allego, quod
hanc

hanc de alieno liberalitatem excusabit. Et quid multo ambitu utor? *Fastramum* valde pi-
um, industrium & oppido eruditum juvenem
(quod elimatissima hac dissertatione nomini tuo
aliorumque summorum Virorum quos Patro-
nos anxie cupit, & ego ipsi precor reveren-
ter inscripta abunde probavit) affectui tuo,
quem prolixum se jam satis expertum esse præ-
dicat; ulterius commendo. Quantum hunc
intercessione apud Incomparabilem *Gloxinum*,
Celeberrimos *Hannekenios*, Venerandos *Reichbi-*
osque, Magnos reliquos literatorum Mæcena-
tes, quos ad arbitrium felices servet divina bo-
nitas! juvare possis, & consilio tuo, novit li-
terarior orbis; quantum velis confidit amor
meus, & experta jam saepius voluntas tua.
Hanc si rogando & intercedendo in juvenem
Optimum, in discipulum & domesticum quo-
que olim tuum inclinare velim, ignarus essem
tui candoris & obviæ facilitatis. Serva itaque
ipsi pristinum amorem, & ea, qua soles, cura
& humanitate illum fove, qui nec sine summo
dolore meo infelix esse, nec sine gaudio pari-
scopum contingere potest. Quo beneficio ma-
jus abs te nec accipere ego possum, nec Tu dare.

Vale. scribeb. Wittebergæ XIV. Martii
A. 1685.

בשׁ

Ab ! Jova juva.

ARGUMENTUM.

ISraelitæ **עֹרֶף קָשָׂרָה עַם**: cur: adorant vitulum conflatum ab Aarone; quem Moncæjus excusat; & populum a culpa liberant Rabbinorum multi; quibus autem reliqui resistunt. Et quidem recte.

Appellat omni sane merito Jacobi posteros, quos si bi in peculium elegerat asciveratque sanctissimum præpotensque Numen, populum **עֹרֶף קָשָׂרָה**, duræ cervicis; qui instar equi feri & indomiti, ferendoque jugo nondum assu facti summopere ferociebat, (a) nec a cursu suo se abdu ci permittebat. Noverat, relligionem & cultum Diis falsis hominumque fictis manibus idolis præstitum, aut unquam exhibendum, indicta gravissima pœna sibi esse prohibitum; & quantus foret zelus DEI irascentis atque punientis, intel ligebat, cum legem promulgari in montis apice Sinaitici, multis continuo fulguribus coruscationibusque atque telis mortem minitantibus, extra se ingenti metu rapti cerne rent, totamque plagam subsilire quasi ac moveri persenti scerent: noverat, Pharaonem Regem, (b) cum suis subditis

A

cum

(a) *Conf. Oleastr. & Malvendæ Not. apud Pol. in Synops. Criticor. in v. 3, c. XXXIII. Exod. R. Aben-Estræ explicationem in Electis Targumico Rabbin Christophori Carthwrigthi in Exod. vid. & adi R. Salom. Ben Melech in Exod. p. כ ר.*

(b) *quis ille fuerit, Orusne, an Cenebris, aut aliis quispiam, non satis liquet in tanta rerū Egyptiacarum paucitate & obscuritate: placet ergo omnium optime Riveti modestia, qui potius abstinet, quam*

cum ob alia perpetrata scelera, tum etiam præcipue ob ido-
lorum cultum (c) tantas in Erythræo mari (d) exsolvisse
pœnas, ut eorum nullus, aquarum præcipitatis cumulis,
evaserit; utut Israelitarum vestigiis imminentes in adver-
sum littus eos abiisse lætos cernerent. (e) Supplicii autem
præsentis a summa Majestate vindice Ægyptiis inficti, ac
mandati adeo brevi cepit populum oblivio, ac tanta fuit
ejus pertinacia, ut Mose ad Deum regresso, Aaronem ex auro
ido-

ut rem incertam lectoribus obtrudat. Nodum, inquit, mihi non
solvunt Chronologi, qui cum agnoscant series Ægyptiorum
admodum turbatam esse, vix aliquid certi constitui potest de
Regibus illis, ut nominatim cuique assignari possit, quod in hac
historia narretur. Itaque præstat indefinite de Regibus istis,
quandoquidem Moses noluit, aut potius Spiritus S. in illo im-
piorum illorum Regum nomina posteritati aperire, in Com-
ment. Exod. p. 762. conf. Osiandr. in Exod. p. 7.

(c) Sic Rabbini notant, submersionis causam extitisse etiam idolola-
triam apud Buxtorff. in Lex. Talm. Rabbin. sub voce יְרָכָה.

(d) quod a vicino populo ejusq. Rege potius, Hebreis חִזְקִיָּה, quam
a colore ita dicitur. Doctis. adi Anglum Fuller. Miscell. Sacr. l. 4.
c. 20. p. 549--588. Sixtin. Amam. Antib. Bibl. p. m. 286.

(e) Volunt equidem Eruditi & imprimis Rabbinorum filii, quod
Israelitæ per modum semicirculi ingressi mare fuerint, & ad i-
dem littus se receperint: sed rationes eorum non sunt taoræ, ut
populum hunc revera mare transisse pernegemus. Evolve, si
lubet, Rivetum in Exod. p. 937. Osiandr. l. c. p. 138. Bonfrer. in
Exod. p. 417. Ludovic. de Tena qui Complurensis olim Theol.
Professor, in Comment. Hebr. p. 573. seqq. Bened. Pererium Je-
suita in Hispanum Romæ, ubi etiam Anno Christi M DC X diem
suum obiit, in collegio olim S. litteras profitentem, in Exod. p.
478. locum hujus transitus apud Ichthyophagos habet & de-
scribit ex Diodor. Sicul. Bochart. Phaleg. pag. 319.

idolum sibi suetum fabricare invitarent; conflatum adorarent: gravissimamque Dei iram in se derivarent. Et licet Aaron, primus hujus idoli autor, excusatetur a Moncæjo: quod nihil aliud fecerit, quam quod postea fuisset facendum; ponendo vituli imaginem, quæ Cherubini faciem præ se ferret, angelumque denotaret; quem Dominus in via esse præcessurum dixerat: quod autem ipsa Aarónis excusatio & gravissima Mosis reprehensio, subsecutaque Numinis indignatio refellit: tum a multis Rabbinorum populus Israeliticus Pontificem ad hanc idoli compositionem sollicitans peccato fere liber declaretur, rejicientibus in tumultuariam & ab ipso Jova undique corrasam manum culpam; (f) infulse tamen & plane impie agunt, suosque necessarios, religioni puta Judaicæ addictissimos a se omnino dissidere vident. (g)

A 2

O sum-

(f) Sic Rab. Salomo, quem male Jarchi nominat, notante Rich.
Simone in Histor. Crit. V. & N. T. p. 152. שחת העם לא נאמר אלא עמר ערב רב שקבלת: שחת עמר מעצמן וגירחתם וליא נמלכץ כי ואמרתה טוב שד, בכו גריים Non dictum est, populus corrupte egit, sed populus tuus, nempe colluvies & mixta illa turba, quam tu ultro collegisti, & proselytiam fecisti, me non in consilium vocato: dixistiq; bonum esse, proselytos divinæ Majestati adhærescere: illa inquam turba corrupte egit aliosque simul perdidit. R. Aben-Esræ explicationem & consensum vide apud Carthwrigthum l. c.

(g) Sic R. Moses Gerundensis satis graviter de hoc conqueritur.
אין לך ישראל פירענות שאין בה אנקיה טוון העגל Non est tibi ultio, Israel, in qua non sit uocia de iniunctate vituli. Et huic se adjungit R. Salomo, qui eandem exhibet ejulationem ואין פורענות באה על ישראל שאין קצת ספועין עון העגל

O summam populi incuriam & pertinaciam, quæ nullis monitis, afflictionibus, nullis minis excisionis prohiberi adeo potuit, ut sæpius salutis fontem deserentes non ad ingenium redierint, & a vicinis gentibus idolorum cultum assumerint. Legenti Judicum historiam, Samuelis atque Regum Libros, rei veritas patebit. Quorum lectionem Scripturæ studioso universam committimus & relinquimus; nobis autem ex II. Reg. XXIII. v. 6. 7. præsentem locum eligimus:

וַיֵּצֶר אָתָּה הַשְׁׂרָה מִבֵּית יְהוָה מִחְזָק לִירוֹשָׁלָם
 אֶל נַחַל קְדוּשׁוֹ וַיָּשָׂרֶף אֲתָּה בְּנַחַל קְדוּשׁוֹ וַיַּדַּק לַעֲפָר
 וַיַּשְׁלַּח אֶת־עֲפָרָה עַל קְבָר בְּנֵי הָעָם:
 וַיַּתְּזַכֵּת חֲקָרְשִׁים אֲשֶׁר בְּבִירַת יְהוָה אֲשֶׁר הַנְּשִׁים
 אֲרֻנוֹת שָׁם בָּתִים לְאִשְׁרָה:

quæ Lutherus ita vertit: Und ließ den Hahn aus dem Hause des Herrn führen/ hinaus für Jerusalem/ im Bach Kidron und verbrand ihm im Bach Kidron/ und macht ihn zu Staub/ und warf den Staub auf der gemeinen Leute Gräber v. 7. Und er brach ab die Häuser der Hurer/ die am Hause des Herrn waren/ darinnen die Weiber wirketen Häuser zum Hahn.

Tu autem, Sancte DEUS, juva nos & veritatem edoce!

CAP. I.

Nulla fuit poena Israeli, quia pars ejus aliqua fuerit ob poenam iniqutatis vituli. Neque etiam a veritate aliena sunt, quæ habet Author **בית ישראל** Col. I. p. 130. ואמר ר' יצחק אין לך פורענות אין לך אחר טכל בהכרע ליטרא שילך ערלן הראשון שנאפר וביוות פקרין Dicit R. Iitzchak: Nulla unquam afflictio adhuc contigit ab eo tempore, quo Aaron effinxit vitulum, quæ non habuerit adjunctam drachmam in depressione librae vituli illius adorati, quia dictum est: Exod. 23. quandounque afflictiones immittam, de hoc præcipue illorum peccato das immittam.

CAP. I.

§. I. Vocabuli אָשֶׁרָה significatio, luci scilicet; quid fuerit? unde dictus §. II. variorum scelerum receptacula: citantur auctores §. III. quæ fuerit causa interdictionis div. §. IV. consentiunt quidam Judæi: alii absolute prohibitos dicunt; quod autem Maimon: restringit §. V. ratio Talmud, rejicitur, ut. & §. VI. Cocceji §. VII. prima approbatur sententia: Abrahamus primus lucorum author §. IIX. ab hoc in Ægyptum & aliorum transiit; a quibus idololatricus factus §. X. ab Ægypto varia idola: sed significatio hæc 2. Reg. XXIII. 6. 7. non admittitur, & cur? §. X. alii metonymice explicant: citatur Lambinus, & rejicitur: luci rurales religiosissimi. §. XI. אָשֶׁרָה idolum §. XII. probatur Scripturæ locis 2. Reg. XXIII. 15. §. XIII. Exemplo Achabi: qui אָשֶׁרָה Astartæ templum erexit. §. XIV. quod ex Plinio & Strabone describitur: firmatur a loci (Sidonis) situ §. XV. probatur aliis locis & testimoniosis Kimchii, Salomonis §. XVI. Abarbanelis §. XVII. Zoharis & סְבִירָה עֲלֹת הַלְוִיכּוֹת §. XVIII. Paraphr. Chald. Syria-
ca, Arabica.

§. I. Hæc est opinio recepta plurimorum interpretum, qui, quandocunque אָשֶׁרָה vox occurrit in sacro codice, plerumque per lucum reddunt, & Græci ἄλσος, quod cum priori, si notionem spectes (adi *Scapula Lex*). convenit, adhibent. Erat locus idololatriæ exercendæ consecratus locus: ibi enim impii sacrificabant & idola sua colebant (*Ravanell. in Biblioth. p. 128.*) a cuius rei executione, sacrorum scil. animalium & victimarum immolatione & combustione lucos nomen originem suam traxisse censendum est, quod ignis sacrificia absumentis ibidem luxerit, & densis arborum ramis obscurum lucam collustraverit. (v. *Job. Gerb. Vossii Etymlog. Fungeri Etymolog. Matth. Martin. Lexicon Philologicum.*)

§. II. Varia autem turpitudinum & flagitorum, quæ gravissimam Numinis indignationem mererentur, genera in lucis istis fuisse perpetrata, Autores tum sacrum profani etiam testantur, adeo ut pia mens exhorrescat ea cogitando, & ita humanos animos infra se demitti posse ambigat. Conf. Diet. Antiquit. Biblic. V. T. p. 265.- 275. *Cosmas Magalian.* in comment. in c. VI. *Judic. Lorin.* in Deuteron. p. 302. & Num. p. 468. *Pineda de rebus Salom.* L. V. c. II X. p. 971. seqq.) Ideo, inquit Jesuita Casp. Sanctius præcipue in lucis gentes & inter condensas arbores excitarunt altaria & suas ibi viætimas immolarunt, aut aliud sacrificiorum genus obierunt, ut, postquam indulsissent ventri Diisque genialibus, Veneri sese aut turpiori traderent intemperantie, facile ad condensas arbores lucorumque obscuras umbras tanquam ad occulta & ideo opportuna magis libidinum diverticula transient &c. in comment. in IV. Reg. c. XXIII. v. 7.

§.III. Hanc ob causam Numen sanctissimum populo Israelicō, qui natura sibi soli fere propria ad idola gentium colenda ferebatur, Cananææ terræ possessionem suis Patribus promissam occupaturo, lucos earum confringere & funditus evertere immisis facibus, præcepit, ne his Ethnorum superstitionis cultibus implicarentur, & a Domino aversi in calamitates meritas inciderent: quinimmo nullos ad altare suum plane voluit plantari.

§. IV. Cujus interdicti rationem prudentiores Judæi hanc
reddunt טפנִי שְׁחֹרֶת זָהָב הַרְרֵת עֲבֹרֶת זָרֶת
נּוֹטְעִין אַילְנוֹת בְּצֶדֶם מִזְכָּח שְׁלֵיחָה כְּדוֹן שִׁיטְקַבְּצָן שְׁמָה עַמְּקָה
quoniam is ritus erat idololatrarum, arbores scilicet juxta
altaria plantare sua, ut ibi conveniret populus. (Maimonid.
hal. Abhod. sacr.c. 6. Moses Mikkotzi præcept. Negat. 44.)
neque igitur Noachidi permisum sive juxta tabernaculum
sive

sive templum Hierosolymitanum, sive ut videtur, in loci, ubi adoraret ipse, qualiscunque ornatum, lucum plantare seu arborum ordines conserere. Confer. *Seldenum* (h) de Jure Nat. & Gent p.m. 181. seqq. Quod ipsum tamen modo citatus *Maimonid.* restringit inc. II X. עז, &, cultus superstiosus si abfuerit, omnino licuisse habere & plantare lucos asserit. Ceterum quod ideo prohibitos eosdem esse Talmudistæ asserant, eo quod confecti hominum manibus sint, id mihi non est veri-simile.

§. V. Ne tibi, Lector optime, imponere, & aliquid ex meo cerebro finxisse videar, en! accipe eorum verba propria in tractat. ומן מה אשרה זורה fol. 45. extantia אסורה מפני שיש בה חפיסט יורי אדם וכל שיש בה חפיסט יורי אדם אסול אמר רבי עקיבא אני אובין וארון לפניך כל מקום שאתה מוציא הר גבה ונבעה נישארה ועז וענן רע שיש שם עבורה כוכבים: *Quare lucus est prohibitus, ideo, quia est in eo apprehensio manuum hominis: omne autem, in quo est apprehensio manuum hominis, prohibitum est. Dixit R. Akiba: ego exponam et dijudicabo coram te: quo- cunque loco tu invenis montem altum et collem editam, et ar- borem viridem scito esse ibi idolum.* Egregia hæc esset artibus & elegans laudatio; quæ tantum abest, ut abolendæ sint & destruendæ; ut potius, cum ab ipso DEO originem acceperint, & ad conservationem humani generis pertineant, tractandæ summo studio ac peramandæ veniant.

§. VI. Neque etiam Johannis Cocchii, & uti jam vo- catur (h) qui cum omnia Cromwellianis armis atq; artibus in Anglia perstrepserent, in bibliothecam se suam abdidit fœtusque varios nobilissimos, quos jam possidemus cum maximo nostro comodo & fructu, in publicum divulgavit. Vide Spizel. in fel. litterato p. 914. seqq.

citur, Cocceji (i) ratio probabilis videtur, quam de interdictis lucis in *Comment. in Jerem. c. 17. v. 2. p. 121.* profert: *DEUS, inquit, vetuerat fieri nemus aut lucum juxto altare suum, non tam, quia gentes id faciebant, ne dissimilis earum essent, quam quod noluit apud altare suum esse voluptatem oculorum vel commentum humanum, vel potestatem humanam.* Quid quæsto de ornamentis templi & tabernaculorum fiet, si Numen nolit adesse hominibus in relligionis sacro negotio occupatis aliquod delectamentum? hæc certe, quæ omni tempore, quam quæ interdum modo existebant, adeoque majorem multo voluptatem excitabant, quam luci isti, erunt etiam Coccejo ex locis istis, quæ *שכינה* (divina Majestas) insidebat, amovenda, si suam velit rationem esse firmam atque ratam.

§. VII. Manet ergo illud potius probatum, interdictos lucos esse, ne Israelitæ gentes imitati dicerentur *Gerhard. in Comment. in Deut. c. VII. p. 461.* Et si hanc averatur Deus oblationem, aut veluti commentum rejiceret humanum; cur ergo piis istis heroibus, Abrahamo & reliquis concessit? Abrahamum constat plantasse lucum in Beersabe: quod vel hospitum advenientium gratia factum est, ut in ista regione solis æstu ardentissima & molestissima viatores transeuntes animum aliquantulum colligerent, ne postea oneri succumberent longitudine itineris & viarum molestia defatigati: aut ut ipse umbra tegeretur adversus

(i) primum se vocavit Cocchium, ut ex duobus titulis Talmudicis Sanbedrin & Maccoth, quos versione & excerptis Gemaricis instructos edidit, apparet, postea Coccejum, a quo Coccejani nova inter Belgas secta, contra quam potissimum Spanheimius, Hulsius & Heidanus in scriptis suis pugnaverunt, non tamen desbellare potuerunt, v. Dn. Alberti disp. in Panegyr. Doctorali de Carthesianismo & Coccejano.

sua nimium calorem solis, cum sacris daret operam, & quæ ad cultum Dei spectant, incolas religionis veræ, sua Majorumque culpa, plane expertes perdoceret. Conf. Petr. Martyr. in Genes. p. 85.

§. IX. Ex his manavit postea lucorum usus superstitionis; quem Palæstini & Ægyptii cum Abrahamo frequentissimum ob varias peregrinationes commercium habentes, in se as traduxerunt res, & sicut omnes ferme ritus, quos in colendo Deo vero credentium grec adhibuit, sic quoque hunc gentiles populi sunt imitati. vid. Rivet. in Genes. Exercit. CV. p. 407. Primi autem vindentur illos posuisse, qui Patriarchis erant proximi. De Ægyptiis testatur illud Lucianus de Dea Syria: Πρῶτοι μὲν ἀνθρώπων, τὰς ἡμεῖς θύειν, Αἰγύπτιοι λέγονται Θεώντε εὐνοίην λαβεῖν, καὶ οἵτινες καὶ τεμένα καὶ πανηγύρεις ἀποδέξανται. Primi hominum, quos scimus, Ægyptii dicuntur, & Deorum percepisse notitiam, & templo statuisse, ac lucos, & solemnes edidisse continentur.

§. IX. A quibus (nam de illis vere asseritur, quod πολυθόρητος Gentilium authores sint, conf. Zimmermann, in anal. p. 50.) postea in universum orbem hæ superstitiones & vanissimi Deorum nihil (k) sunt derivati cultus. Ceterum ab hæc significatio. 2. Reg. 23. v. 6. 7. vocis לְאֹלֶן, qua per lucum reditur, habere locum possit, id nobis maxime est dubium. Nicolaus Lyranus (l) non ineptus alias scripturæ interpres. quidem volt h. l., ut alibi, notari lucum, & in atriis domus Domini fuisse positum, ut ibidem Baal colerent. Sed quibus quæso argumentis illud nobis persuadet, ut lucum, qui multis constitutit altissimis arboribus (v. Loria. in Deut. l. c.) angustissimis striorum spatiis limitibusque fuisse circumclusum arbitremur? his adde, quod reliqua, quæ in textu nostro, haec non quadrent.

B

§. X. Quæ-

(k) Hebreis לְאֹלֶן: sic Spiritus S. eos sapissime vocat, Lev. 26. 1. Psalm. 69. 5. Es. 2. 8. vide omnino, quæ Eruditissimus Rainoldus habet P. II. Censur. Libb. Apocr. p. 1369.

(l) a Lyra vico Normanniæ sic dictus, genere & gente Iudeus, sed postmodum ad Christum conversus, Francisci ordini se addixit, referente Cornel. a Lapide in Joh. p. 249.

§. X. Quapropter rectius hunc locum alii metonymice explicant, & אֲשֶׁר נֹן tam lucum denotare h. l. quam quod ibidem cultum fuit idolum, asserunt. Quodsi Lambino habenda fides erit, qui in Not. ad Horat. p. scribit, lucos solius Diana^æ fuisse proprios, cum tamen hic de libidinosis agatur, qui sacris Cynthiae non congruant, sequitur, non posse אֲשֶׁר נֹן metonymice notare simulachrum, quod in luco coleretur; cum, quod non est, pro altero non ponni possit; quam tamen opinionem solo mesm esse, edoctus etiam ex aliis Scriptoribus, quod cum Jovi, Junoni, tum ipsi etiam Veneri dicati luci fuerint Gentilium religiosa superstitione. conf. Lor. l. c. p. 268. Poeta Mantuanus de luco in urbe media plantato Deæque Jovis conjugi dicato scribit:

Lucus in urbe fuit media, latissimus umbra:
Hic templum Junoni ingens Sidonia Dido
condidit.

De quo observandum est, quod Pineda l. c. habet, lucos non urbanos, sed rurales e regione urbium vel villarum consitos fuisse atque cultos.

§. XI. Optima videtur eorum omnium sententia, qui per imaginem אֲשֶׁר נֹן vertunt. Etenim injustum est & plene absurdum, unam tantum vocabuli alicujus significationem adstruere, cum omnia linguae genius in una voce varias, immo interdum contrarias plane adhibeat notiones. Quocirca non dubitamus per vocem hanc intelligere simulachrum, quamquam nec alteram ejus significationem in locis aliis non pernegemus: quod erectum populus religioso cultu venerabatur atque adorabat.

§. XII. Consentiunt Hebræorum Magistri; consentit texsus sacer; qui quem nos sensum asseruimus, confirmat. In eodem capite (2. Reg. XXIII. v. 15.) legitur Josias combussisse אֲשֶׁר נֹן, quam Jerobeam Bethele collocaverat: quod nihil aliud, quam aureus ille vitulus, quo Israelem ab invisendis abstrahebat Solymis. 1. Reg. XII. 3. 28. 32. Verum, ut objectioni occurrit, qua אֲשֶׁר נֹן simulachrum tantum ligneum denotare dicas, respondemus verbis saepius cit. Ravanelli. Fieri potuit, inquit, ut vituli illi Jeroboami essent lignei, quamvis aurei dicantur, quia deaurati.

§. XIII.

§. XIII. Et quod Achabus in gratiam uxoris Sidoniæ, filie Etho-baalis, Sidoniis receptam superstitionem in Samariam introduxit, procul eam dubio adhibuit, qua Summa ipsis Numinis sunt culta. Sic autem in Sidoniorum Theologia invenimus in maximo honore ipsis esse Astaroth, (m) quod autem, cum Græculi homines in sua lingua ejus significationem non penetrarent, in αστροάρχην detorserunt. v. Füller. Miscellan. Lib. I. c. 4. & Baal. His insignia etiam ædificarunt templo, quæ tanta erant pulchritudine & splendoris venustate, ut omnium oculos in se converterint, animusque hominum externi decoris cupidiorum plane suo fulgore occupaverint.

§. XIV. Erant quippe, Plinio Libr. 5. c. 19. & Strabone l. 16. testibus, columnæ aureæ, & stantes e smaragdo cippi: quibus addita multorum Regum anathemata & victoriarum monumenta templorum majestatem adaugebant. Hæc ergo procul dubio idola Samariæ curavit colli Achabus Rex; quæ majorum gentium, quos vocant, Deos præ se ferebant. Et si respiciamus loci situm, non ipsis adeo receptus erat lucorum usus: quippe qui quercubus, illicibus & reliquis proceræ magnitudinis arboribus constabant; & nulla falce aut securis acie, jubente illud superstitionissima religione, succidendi aut saltem violandi erant. Jam vero Libanus, qui urbi imminebat & ad Syrnam per 150. stadia inde excurrebat, meras ferme habebat cedros: quæ cædebantur frequentissimæ, & ex iisdem magnifica palatia & templo struebantur. I. Reg. 5. 6. 7. conf. Selden. Synt. II. de Astaroth. p. m. 234.

§. XV. Et quoties in scriptura legitur, (quod non raro fit) אשרה subrier frondosa arbore & in colle excelsa posito, toties habere te testimonium memineris, quod illam etiam admittationem, quam hactenus prolixius asseruimus. Recte itaque

B 2

nos

(m) quod idolum ab ovium multitudine, quæ ipsi consecratae, an vero, quod ad earum formam imagines hæ factæ fuerint, ut Kimchius vult: צלמיות עשוים בצורות עשתרת; an vero ab oppido & loco, in quo cultum, dictum fuerit, incertum, & in utramque partem disputatur. v. Selden, de Diis Syr. p. 231, seqq.

nos docent Hebrei, non esse vocem hanc ardis adeo limitibus includendam, sed ita potius procedendum, ut simulachri etiam notatio inferatur. Ejus est sententia R. David Kimchi in libro Radicum sub voce אָשֵׁר apud Selden. l. c. p. 236. qui omne lignum, quod colitur, אשרה dictum esse scribit. Ipsissima ferme verba habet R. Salomon in Exod. c. 34. quae omnia ad c. XII. Deut. repetit. כָּל עַם שְׂעִירִין אֹתוֹ אָנָּן נוֹתָעִים אֹתוֹ לְכֻכָּד מֵי שְׂעִירִים אֹתוֹ יִקְרָא אֲשֶׁרֶת lignum (per metonymiam; ligneum simulachrum) quod colunt aut plantant ad gloriam, ab iis ipsis, qui illud colunt, vocatur אשרה:

§. XVI. Quibus non assensum suum subtilissimus alias & ferme unicus Judaicæ superstitionis, quamquam infelici successu, defensor Abarbanel in comm. ad c. 44. Jerem. invitet: וְאָנוּ כָּבָר הַוּרָצָר: רַעַתְּךָ שְׁחָבָל שְׁחוּזָוּ עֲוֹבָרִים היה כָּנָגָר הַשְּׁמָשׁ וְהָוָא נִקְרָא מָלָךְ כִּי הָוָא מָלָךְ עַל כָּל בְּנֵי שְׁחָזָז וְהַאֲשֶׁרֶת שְׁחוּזָוּ עֲוֹבָרִים היה כָּנָגָר הַלְּבָנָה וְהָיָא גָּבָּהָה כִּי נִקְרָאת מֶלֶכְתְּ שְׁמִינִים כְּמוֹ שְׁוִיכָנָה חַכְתִּיב הַשְּׁמָשׁ בְּשֵׁם טָוָלָךְ כִּי כִּינָה וְיוֹרָח בְּשֵׁבֶת מֶלֶכְתְּ שְׁמִינִים וְכְמוֹ שְׁכִינָה הַשְּׁטָשׁ בְּשֵׁבֶת בַּעַל לְהִוְתוֹ בְּעֶדֶךְ חַלְבָּנָה נִכְבָּל הַנּוֹתָן מְהֹוּרוֹ וְיוּוֹ עַל אִישָׁתוֹ כִּי נִתְּהָא תְּיוֹרָח בְּשֵׁבֶת אֲשֶׁרֶת שְׁחוּזָא שֵׁם הַנְּקָבָה כָּאַילָוּ הָיָא נִקְבָּת id est. Ego antea jam edocui sententiam meam, quod Baal, quem coluerunt, fuerit loco Solis, & hic vocetur טָוָלָךְ, quippe hic super omnes filios ferat regnat, & אֲשֶׁרֶת, quam coluerunt, fuerit loco lunæ, voceturque מֶלֶכְתְּ שְׁמִינִים. Etenim quemadmodum Scriptura Solem cogominat nomine טָוָלָךְ, ita etiam cognominat eadem lunam nomine טָוָלָה. Et ut sol vocatur בַּעַל, quod in respectu ad lunam sit instar mariti, qui de suo splendore & decoro cum uxore communicet, sic etiam luna appellatur nomine אֲשֶׁרֶת, quod nomen est foeminini generis, quasi illa sit foemina solis, & illius desiderio teneatur: hic autem ei dominatur,

§. XVII.

§. XVII. Hæc pertinent, quæ ex Zohare (n) adducuntur in Kabbal. denudata p. 169. אשר אַשְׁר vocatur mariti uxoris, ipsa autem juxta mariti nomen vocatur אשרה אַשְׁרָה. Unde etiam 2. Reg. 23, 4. dicitur: לְבָעֵל וּלְאַשְׁרָה quasi sensus esset: marito & uxori: qui cunque enim colunt solem, appellantur cultores Baal, & qui lunam colunt, cultores אשרה vocantur. Ascherab ergo fæmina nomen est ex appellatione mariti Ascher &c. & R. Josua Levita in אַשְׁרָה בְּנֶתְרָא הַתְּבִיב כִּי קָנָה וּמָרוֹן p. 107.

רְבָנָן אַשְׁרָא פִּי עָא וּשׂוֹר חַנְסָקָל
que Constantinus L. impetravit sic vertit: illis in Gemara dicunt, illud sapientum absolvere ad partem tantum, sensus est, ad madatum idolis & bovem lapidandum referri. Et quod non silentio prætereundum est, vox אשרה in sua origine specata talem etiam significationem indicat: quæ autem non ab אשר incedere & in Piel beatum praedicare, deducenda est, sed ab Arabica radice derivanda, لمشم, quæ in I. & III. Conjugat. serra aliquid dissecare, ut ex eo simulachrum aut simile quicquam conficiatur, notat.

§. XIX. Neque discrepant paraphrases, Chaldaica utut videatur in verione admittere significationem luci nobis hie rejectam, nihil tamen obstat, quo minus aliquod idolum intelligamus. Textus habet אשרת אַשְׁרָה quod cum אשרה significatione convenit, & terminatione tantum Chaldaica differt. Ceterum a versionis authore per lucum redditum est, in quo præconcepta

B 3

opinio

(n) nomen est commentarij allegotici & Cabballistici in Pentateuchum, quam vetustissimum esse Judæi ajunt. conf. Rich. Simon. Hist. Critic. V. & N. T. p. 154. Membrum autem ille fuit congregationis oratori in Gallia, qui ordo in honorem orationum, quas in diebus carnis suæ Salvator fundit, a Petro Berullo Presbytero Parisiensi & postea ob pie-tatem in Cardinalium numerum ab Urbano VIII. Pontifice assumto institutus & Bulla Pauli V. Anno 1613. edita, efflagitante Regina Maria, confirmatus est, v. Author. vita Job. Morini, p. 3.

opinio plus valuit, quam vera ratio. Interpres Syrus (o) in cap. nostro vel ter aut quater vocabulum hoc per idolum reddidit. Adhibuit autem **שְׁרָה**, quod a radice timoris notacionem inferente, deducitur & idolum significat, quasi diceres terriculamentum. Araba (p) vertit ter in nostro capite **שְׁרָה** per **كُلُسْ** quod non quodvis simulachrum aut imaginem significat, sed eam in primis, quæ sacrificiis variis victimisque in divino cultu veneranda ac colenda erat. Talem quippe emphasis significatio radicis hujus **كُلُسْ** requirit; quippe quæ Dei cultui vacare atque deditum esse, sacrificare, bonum gratumque odorem facere notat. Conf. Jac. Golii Lexicon Arab. p. 2362. Ex illis omnibus evadit satis manifestum, non frustra illa dici, sed veritate esse firmissime fundata, quæ de ejus notione asseruimus; & res ex subsequentibus patebit clarior.

CAPUT II.

Summaria.

§. I. Ascheræ domunculæ ex sententia Sanctii. II. qui refutatur. III. De idololatria explicatur: Quid **בְּתִיּוֹת** ex R. Saadiom. sententia. IV. Quænam illæ mulieres? describuntur ex Herodoto. V. ubi in templo sederint; lege ad hæc flagitia cogebantur. VI. iterum describuntur hæ domunculæ ex Ben Melech. earum origo statuitur. VII. Notantur Spencerus & Marshamus: objectiones proponuntur. VIII. & refelluntur. IX. sententia nostro proponitur & probatur ex Ezech. 16. recitantur verba Maldonati.

§. I. Huic igitur **אֲשֶׁרָה** s. idolo mulieres leguntur texuisse **בְּתִיּוֹת** domunculas. De quibus varie disputatur. Jesuita Sanctius in comm. h. l. putat, domunculas in lucis adhibendas,

(o) qui quis fuerit suppeditabit Hottingerius de version. in lingv. Vernac. p. 164.

(p) an R. Saadias Gaon, an alias quispiam v. Hotting. l. c. p. 206.

das, in templo eas texuisse. Domunculas, inquit, luci quidam esse putant velamenta quidam, ex quibus tabernacula fierent, in quibus meretrices fæminæ eut patbici pueri suam celerent ab omnium oculis impudentiam. Neque enim, credo, ita omnes, qui in lucis scortabantur, pudorem profligarunt, ut istam turpitudinem, maxime que esset a mascula libidine, in omnium oculis inverecunde defigerent &c. Neque ab his domunculis longe aberant funiculi illi, quibus sua lustra vallabant puellæ Babylonie ad eandem negotiationem & quæstum. Hæc mibi magis probabilia, sed fortasse domunculae illæ ex arborum frondibus atque ramis texebantur, quales sibi ab obvia materia construunt, qui in sylvis agunt, locisque nemorosis, ut species saltem lucorum appetit in adumbrato luco, quem in templo formarat Judeorum inanis & stulta religio.

§. II. Ceterum quis non videt cum libi non constare: cum paulo antedixit, de lucis tractans, fuisse in iisdem excitata altaria & immolatis victimis & ventri præstito desiderio libidini etiam vacasse pessimæ; jam vero in cit. asserit. adhibita fuisse hæc tentoria, ut objectis iis oculi averterentur adventantium: verum si in lucis hi exercebantur actus, qui arborum ramis ita obscuri ac opaci, ut solis radii non tenebras propellerent, in quem finem velamenta hæc? & si domunculæ hæc cum lustris Babylonicis congruerent; quæ in omnium oculis & viis erant posita; quomodo inter arbores condensas? genus etiam texturæ minus convenit cum significatione v. אָרְגָּנָן, quæ in textu, quæ texturam singulari cum arte factam notat; qualis olim usurpata fuit in contextendis vestibus Pontificis & sacerdotum; quæ sane tanta fuit, ut omnium oculos in se converteret, inque admirationem raparet; ut constaret magnam esse illius majestatem, in cuius cultu occupati sicut hi cincti tam artificiosis vestimentis. Nec alia censenda est, quam quæ arancarum, quæ procul dubio ab אָרְגָּנָן apud χνη dicta est, telam imitetur; quæ adeo subtilis ac artificiosa est, ut nulla ars exacte eam exprimat; quo factum, ut Minervam, qua hominum industria ingeniose adumbratur, ab ea victam esse fabulati fuissent, Conf. Braun, de vestit. Sacerdot, Hebr. L. I. e. 16. Deinde

etiam

etiam distincta plane confundit; sunt ipsi hæ domunculæ adumbros lucus; repugnante textus littera. Præterea hæc ipsa est opinio fundata falsa hac hypothesisi; quasi נָשָׂרָה lucum semper denotet; cui contrarium pluribus supra ostensum est; adde his, quod mulieres texentes operi huic non conveniant.

§. III. Hinc alii ut difficultatem rei fugiant, nec alios offendendo ipsi offendantur, de spirituali fornicatione locum explicant, quod eo nomine Scriptura idolorum cultum sæpius appelle (q) cum sicut mulier a viro, sic populus a Deo ad idolorum cultum conversos fuerit, quod nos non rejicimus & analogice habere locum affirmamus: modo si literalis & principali sensus hic præcipue respiciatur, quem & intendi tot circumstantiae docent, & corporalem etiam libidinosum actum, qui in honorem istorum putatiorum אלהים fiebat, intelligi significant. v. Fridliebii Medull. Theol. Exeg. p. 465. R. Solom. in מְכֻלָּל יוֹבִי h. l. per aulæa s. וַיַּרְא וְיָמָת exponit. statimque hæc subjugit in sequentia: וַיַּרְא וְיָמָת הֵן אֲוֹרֶגֶת שֵׁם וְהַיּוּנָה הֵן בְּתִים לְאַשְׁרָה כְּתוּ בְּתִים לְכְרוּם aulæa ibi texuerunt; & hæc aulæa fuerunt instar domiciliorum Ascheræ, quemadmodum hæc vox ita usurpatur Exod. 25. 27. (ut sint) domunculæ vestibus, i. e. quasi quædam receptacula, in quibus vestes isti, quibus mensa deportanda erat, quiescebant.

§. IV. Ut autem mentem meam explicem, verissimum est, mulieres intelligi eas, quæ concepto voto Veneri se consecravabant, gratissimum se Deæ præstituras esse arbitrantes, si omnium libidini sus corpora exponerent. Solebant autem illæ ipsæ ut plurimum in viis apud gentes considere, & quando aliquis adventientiam pecuniam suppeditabat, earum una abducta, Veneri vacabat. Audi, ut Herodotus eum ritum l. 1. describat. mulieres, inquit, ferta s. corallam circum capita habentes ad templum Veneris sedent: Et quædam quidem abeunt, aliæ vero adeunt. Nam diverticula undicunque sic funiculis distinctæ aditum præbent extensis ad mulieres illas, quam cuique libuerit eligendam. Porro cum

semel

(q) Rainold. P. II. Cens. libb. Apocryph. p. 1155. & Ursin. T. II. Anal. I. 2. quæst. 39.

semel illic confederunt, non prius domum regrediantur, quam hospitum aliquis pecuniam mulieri in suum rejecerit, & cum eadem scorsum abducta rem habuerit. Coaf. Voss. de idol. p. 413. & Corn. a Lepide ad cap. 6. Baruchi. Hunc igitur ritum a gentibus institutum & adhibitum Judæi imitati intra templum admiserunt.

§. V. Nolo asseruisse, quasi universam domum occupaverint hi perditissimi mortaliū (r); sed eam templi partem infedisse dico, quæ חַוֵּל Hebr. dicta fuit; quod omnis generis homines, mundi, immundi, gentiles, excommunicati, lugentes huc potuerint confluere. Hæc enim templi pars, communiter atrium gentium, suam longitudinem ad 500. usque cubitos extendebat (t) & a reliquis atriis, quæ tria adhuc erant, sacerdotum, Israelis & Regum, per περιτραχισμα seu antemurale (u) sejungebatur. Hoc ut latissimum amplissimumque elegant profligati pudoris homines, ne alter alteri impedimento esset. Eo autem usque processum fuit vanissima hac superstitione & iniuritate, ut latis legibus ad ista committenda via invitarentur. Lege (x) sanctum fuit apud Corinbios, sicut in libro de Pindaro, scriptum reliquit Chamelaon Heracleotes, ne, quando civitas magnis de Rebus Veneri supplicat, quam plurime amice ad supplicationem capiantur, Deæque postea ipsæ nuncupentur.

§. VI. Hæ ergo fœminæ nos prius dimittendæ, nisi defloratae essent, ut haberent quod interea agerent, texebant sois manibus & artificiose satis בְּתִים, quod R. Sal. Ben Melech & Kimchius per יְרוּעָות exponunt; quorum ultimus cum citatis ex illo verbis eadem habet & sequentia adjungit. אֲפָשָׁר שְׂהִז אָוֹתָן וְרוּעָות

C

(r) Emman. Saa annotat. in 2. Reg. XXIII. v. 7.

(s) Otton. Lex. Philolog. Rabbin. p. 55. 60.

(t) Sic ex tr. Middoth. habet Lichtfoot. Chorogr. c. 28.

(u) Caspar Sanctius in comm. in Lib. Sam. & Reg. p. 1480.

(x) Athen. L. 13. c. 9.

וַיְרֻאֵת תָּלוּוֹת סְבִיב הַאֲשֶׁרֶת הָיָה בַּיּוֹת וְמִקְוֵס יִפְרֶשׂ
 בעל העורך כתו סכילהה שָׁהַב מִרוֹחַ
Probabile est, quod scilicet se habeat circumscriptum, fuerint haec ipsa aula suspensa circumquaque circa idolum, ut esset instar domicilii & fixae sedis. Et explicat Author libri, qui Baal Arub inscribitur, & commend. in Exod. allegoricus Mechiltha dictus, quod fuerint mensura, i. e. velamenta longissimae magnitudinis, ut tale ex iisdem posset conficitur, quale in deserto Dux Isacidum divino iussu struxerat. Ibi enim יְרֻעָה plenumque adhibetur: neque improbabile est gentilium demonolatriam imitata esse religiosam pietatem mulierum Exod. 35. 25. quinimmo totam horum בְּתֵי structuram confectioni tentorii in deserto originem suam debere mecum afferet, qui paullo accuratius fabulas (y) gentilium ex sacris historiis desumptas & ritus profanos exinde etiam translatos mecum reputaverit.

§. VII. Sed nescio, quo præpostero amore atque zelo
 aduersus impiam gentilium prudentiam abrepti quidam omnia in
 sacris Hebræorum usitata ritualia eorum ritibus originem debere
 non erubescant credere & prolixo scripto ejus etiam rei proba-
 tionem conari; in quibus facile sunt principes *Johann. Spencerius*
 & *Job. Maribamus*, uterque Anglus, quorum autem artes fig-
 mentaque delusus satis graviter ejusdem fidei *Hermannus Wit-
 fius Prof. Trajectinus in Ægyptiaca*. At hæc hypothesis quam
 falsa sit, cuivis licet intelligere; repugnat enim Dei O. M. pruden-
 tia, quæ summa est, a gentibus hos ritus a suis in cultu sacro ad-
 hibendos mutuari? At, inquis, hoc ipsum opus est div. sapientia,
 qua pertinaci populo recepta concessit, & aliena in sua transmutavit
 objectis eorundem immutatis. Judæis dudum jam baptismus est
 adhuc, & proselytos eo imbui tam necessum erat, quam cir-
 cum-

(y) conf. *Samuel Bochart. Phaleg & Canaan*, ubi passim fa-
 bularum vestigia in sacris exhibet. *Dickinsoni Delphi Phœ-
 nicissant. Daniel Huet. Demonst. Evang. L. 1. pag. 99.
 seqq.*

cumcisionem sustinere, aut oblationem offerre; (z) quibus partibus Isagoge in Ecclesiam absolvebatur proselytorum: sed nondum tamen sacramentum fuit initiationis a Deo confirmatum; ut illud, jubente Christo, Johannis ministerio effectum est.

§. II. At multa adhuc differentia ponenda est inter ritus a Judæis & gentilibus adhibitos: illi enim vel Patriarcharum instituta sequebantur, vel fundamentum etiam habebant in Script. salt. analogicum: hi Scripturæ autem plane repugnabant. Et si gentilibus hæc usitata erant, inter quos Judæi degerant, quorsum nova visione opus, quæ Mosi omnium faciendorum תְּבִנַת (Abrif) exemplar exhibebat? Manet E. illud potius probatum, gentiles ea, quæ Hebraicis similia habuerunt ceremoniis, ab ipsis accipisse, at postmodum ad alia objecta transstulisse: quorum numero & hæc tentoria per בְּתִים indicato merito annumeramus, in quibus hosce homines couisse, consuetudine ab Assyriis & Phœnicibus accepta perditissima, jam diximus.

§. IX. Atque illud ipsum est, quod graviter adeo vituperat in populo Ezechiel c. XVI. 15. 16. 23. fecisse cum fornicationem, & exposuisse se libidini omnia transcurrentia in בְּטֹוֹת fanus ex vellamentis multicoloribus compositis: quod ut ita explicetur, tum analogia textus, tum consensus interpretum requirit. Confiteor equidem imprimis hic notari gentis cultum alienum ipsi usurpatum; cum, uti R. Salomo explicat, quotiescumque usurpetur vox זְנוּת i. e. scortationis, & tribuatur genti Israeliticae, intelligatur idolatria; sed neque illud quispiam inficiabitur, locutionem istam ab isto ritu perditissimo desumptam, & ad idolorum cultum esse translatam; ut cum spiritualem, tum corporalem etiam

C 2

in-

(z) Selden. de J. N. & Gent. p. m. 139. & Buxt. in Lexic. Talm. sub voce גַּר

(a) Conf. Hieron. Pradum in Ezech. in h. l. p. 196. Grot. apud Pol. in Synopsi Crit. in h. l. Magnum nostrum Galovium in Bibliis Illustr. h. l.

includat fornicationem. Videlur illud ipsum R. Salomon. cit loc. agnovisse, quando פשָׁק ita explicat: פִּירוֹשׁוּ וְתַפְתַּחֵי וְהֹאָנָּה id est: scosus verbi פשָׁק idem est, ac si diceret; aperuisti, ad modum foedissimi concubitus. Recte ergo *Maldonatus*: (c) alludit, inquit, *Propbeta ad consuetudinem prostitutarum meretricum, quæ in biviis aut triviis sedent, ut omnes pretereuntes ad libidinem invitent. Sic de Thamare legimus more meretricum in bivio sedisse, quæ Judas iturus erat. Gen. 38.14.* (d) At si אֲשֶׁרֶת idolum Astartoth significat, ut auctor *Zoharis* & *Abarb.* nos docuit, qui ipsi sacra Veneris conveniunt? en! accipe, quæ *Vossius de Idol.* p. 408. & p. 449. habet: *Astarte cæli filia a Sanchuniatbone* (e) vocatur: quod lunæ optime convenit: ast illam ipsam *Astartem Venerem Phœnices prædicant.* *Martinus de Roa* (f) *Theologus Hispanus* consentit nobiscum in eo; quod mulieres Veneri consecratæ fuerint hæ ipsæ; sed earundem opus hoc fuisse putat, quod lectulos texuerint, quibus incumbentes (g) more tum *consueto convivia agitaverint Deorum*: quem autem vocabuli בְּתִיָּה significatio, tum textus etiam, qui, quod illæ tales fuerint domunculæ, in quibus destruendis multum operæ ponendum erat, indicat, reficit.

CAPUT

- (b) v. cit. auth. in h. l. & adde, quæ ipsi in ordine sequuntur.
- (c) Comm. in Ezech. c. XVI. v. 25.
- (d) Conf. R. Abarbanel. in h. l.
- (e) quis ille fuerit, docet accurate satis *Bocbort. Canaan* p. 855. seqq. & *Huet. in Demonstrat.* p. 74.
- (f) in *Singul. Script.* p. 155.
- (g) conf. de hoc accumbendi modo *Ciaccon. & Hieron. Prædum* in cap. XXIII. Ezech. p. 289.

CAPUT III.

§. I. Sed nunquid ad exemplum Josiæ erunt etiam imagines in templis positæ tollendæ? sic volunt Calvinistæ, qui tum hoc utuntur facto ad probationem suæ sententiæ, tum præcepto Exod. 20. 4. ex quo secundum faciunt Decalogi; & nobis nonnum decimumque in unum contrahunt: quibus autem illud unicum tantum opponimus, quod quanto melior essentialis divisione accidentaliter sit, tanto nostra melior Calviniana, reliqua in nostris vide: *Varen.* in Exod. *Calov.* T. XI. Syst. Theol. p. 7. *Affelmann.* Synt. p. 16. f. *Baldwin.* vom Bildern. p. 256. seqq. *Meisner.* in adiaphor. disp. 2. & aliis. Adversariorum sententiam continet tum B. *Forster.* in Thes. Catech. in quo *Marpurgenses* & *Anhaltinos* gravissime nos accusantes citat, tum ipse *Calvin.* *Rainoldus* in coll. adversus Jesuitam *Hartum* (h) conjunctionis pulverariæ reum; pag. 306. Laudant etiam summopere Ezechiae zelum, quo incensus serpentem æneum dejecit & confregit. His addunt, quod Judæorum conversionem prohibeat imaginum usus: quorum mentem cum eleganter doceat *M. Anton. de Dominis*, (i) ipsius verba accipe. Hi (Judæi) acriter in nos insurgunt, quod qui profitemur divina Æt. etiam Scripturæ cognitionem & decalogi observantiam, imaginibus tamen innumeris contra præceptum pateamus. Et quidam Judæus *Lositanus* in amica disputatione A. clo. XIX. habita, que jure, inquit, gloriantur Christiani, quasi decalogum in pretio habeant facientes simulacra. ap. *Hoornb.* Ex. Bull. Innoc. VIII. de cultu Imag. p. 71.

C 3.

§. II.

(h) conf. de hoc colloquio *Casaub.* in ep. p. 741. & *Hoornbeck Summ. Controv.* p. 267.

(i) L. VII. de Rep. Eccles. c. XII.

§. II. In eo autem omnem fere rei suæ firmitatem collo-
cant, quod in primitiva Ecclesia nullus fuerit earum usus, quin-
gentis primis annis nullas in templis fuisse, & ideo perperam in
illis collocari, affirmat *Calvinus* Lib. I. instit. c. XI. Sub. IV. secu-
lum, sive ex contagio hæreticorum, seu superstitione gentium æ-
mulatione, qui prævo insito affectu, in idola feruntur homines,
coepæ primum Imagines a Christianis haberi privatim & in do-
mibus. Sub V. seculum publice atque in Ecclesia, sed raro usu
vel ad memoriam & usum aliquem Historicum. *Hornbeck* l. c.
p. 75. conf. *Forbesum Puritanum Instruct.* Hist. Theol. L. IX, c. 10.
Prolixior est *Rivetus* in Exod. & *Mosanus* (k) in argumento hoc
tractando, sed non adeo sibi constant, ut non cœbriore dissen-
sione suæ bonitatem cauſſæ prodant. Urgent Patrum testimo-
nia, quibus ea interdicta esse simulachra probant. Quid autem
est, ut de his adeo glorientur, qui cum unum errorem omni viri-
um conatu destruere annoiterentur, ſæpius in alterum oppositum,
vel deciderunt, vel quodammodo decidiffe videorūt *Conf. Six-
tum Senensem* Præf. Lib. V. pag. 410. Sic *Tertullianus* artifi-
ces statuarum & imaginum & omnis generis simulachra ſeculo
iætulisse diabolum arbitratus est, & cum imaginem nullam aut vi-
sam, aut auditam, in primitiva afferant Ecclesia, illi prius conſide-
rent, quæ tunc temporis rerum facies, ut opus habuerint Christia-
ni, quo cunque modo ſuos tegere conventus metu tyrrannorum, lo-
cumque & tempus eorundem celare, tantum abeſt, ut in exor-
bitis magnifice ædibus congregari fuerint. His paulisper ceſ-
ſantibus Ecclesiam Christianam antiquissimam, totam & univer-
ſalem & ſummo confeſſu imaginibos esse uam est certissimum.
conf. *M. Anton. de Dom.* l. c. §. 37. Nolo provocare imagines
CHRISTI, Mariæ, & Apostolorum, quæ a Luca pictæ feruntur,
teſte *Niceph.* l. 2. *Hift. Eccles.* c. 43. *Edit. Front. Duc.* nolo Metaphra-
ſe affumere authoritatem, qui eadem conſirmat, & ab ipſo Antiochiae
re-

(k) in apologet. pro invectiva Concion, *Abrahami Sculteri in
imagines Pragæ habita.*

relietas esse has imagines dicit, cum illæ fabularum collector dici mereatur; ut Casaubon, in Exerc. Anti-Bar. & Philipp. Labb, de Script. Eccles. Par. 2. pag. 102. hic vero Sanctorum vitis, quas ipse conscripsit, multa ex proprio ingenio addiderit, fatente Bellarmin. de Script. Eccles. ad Ann. 850. p. 193. seqq. illud tantum profero exemplum, ubi Epiphanius se velum ante Christi crucifixi imaginem dilacerasse in templo Bethlemitico, ad Hieron. testatur, apud M. Anton. de Dominis l. c. huc refero Concilium Eliberinum (ab Eliberde Hispanæ civitate, in qua habitum. Gesn. de Concil. p. 100.) cuius Patres usum earum ex templis exterminarunt: conf. Balth. Meisner. in adiaphor. disp. III. Tertull. L. de Pudic. ipse meminit calicis, quem Pastoris imago ornabat ovem humero ferentis: quid contra hoc objiciat Rivetus, solidissime refellit Dannbavver. in Iconoth. p. 59. Sed hæc mittamus & legibus, non vero his exemplis judicemus. Præceptum hoc divinum, quod ex Exod. 20. 4. hi urgent, non interdicit omnem imaginum facturam; cum alias sibi ipsi repugnaret sanctiss. Legislator, qui Pontificem & sacerdotes non unam jussit in vestibus habere imaginem variorum florum, uti exposuit. cit. Braun. de vestitu Sacerdotum. Et quod quæso simulachra non exornabant templum; quæ non procacitate hominum, sed ipsius Jovis iussu introducebantur? nonne simulachra boum, Cherubinorum &c. aperte satis ibidem extabant? Qui ergo legem hanc sancivit, is omnium optime mentem ejus penetrat & percipit; hic repetit in Exodo conscriptum præceptum Levit. 26. v. 1. & verbis his לְהַשְׁתֹּחֹת עַל־יְדֵיכֶם abusum earum prohibet, sobrium autem & civilem earundem usum permittit: si simpliciter & absolute eas vetuisset, frustra fuisset illud additum. Conf. Chemnit. Exam. pag. 673 seq. Atque hujus rei veritas tam iminota stat, ut multi adversariorum eandem non potuerint inficiari. Bucer. in Enarrat. cap. 1. Rom. Petr. Mart. in Loc. pag. 214. Beza passim in colloquio Mompelgart. ap. Forst. loc. cit. Amesius; imagines hoc loco (Exod. 20. 4.) simpliciter.

ter non prohibentur, quia civilis earundem usus est legitimus; sed imaginum usus in cultu Dei. Sciagr. catech. Christ. pag. 155. cum consecratio omnimoda cultusque absit & figura utcunque ejus, quod alias interdum pro Numinine habetur, ornatus tamen causa locum hic habeat, non est omnino, cur violatae legis nostrae nomine incuser. &c. Selden. de I. N. & G. L. 2. c. 7. p. m. 211. De statuis fatetur Piscator, apud Danbavv. l. c. licitum esse eas erigere in memoriam alicujus beneficij divini: quæ tamen in eorum cum imaginaibus interdictionis gradu extant positæ; quæ etiam Dionys. Vossii in N. ad Maim. p. 81. est sententia. Conf. Rainold. P. 2. Cens. pag. 1362. Nos plenius ex sacris litteris & catholica antiquitate dicimus probiberi, n. illo præcepto efformationem sive figurationem it. assumptionem & susceptionem cujuscunque rei, quæ per naturam non est Deus, ut religiose colendum & adorandum in bonorem exemplaris vel rei significatæ. Sunt verba cit. supra Forbesi pag. 340. Judæorum inhiberi conversionem illicito imaginum usu facile concedimus, de licto, quem nos historicum & memorialem dicimus, id pernegamus. Etenim illi ipsi docent; fuisse justorum imagines in templo: Baal Hatturim in Exod. cap. 25. **שְׁנִים כֶּרֶבִים בְּגַמְתָּרֵי אֶבְרָהָם וְצָחָק יְעָקֹב שְׁחוּ שְׁמוֹ לְהֹכֵר זְכוֹרָת אֶבְרָהָם** Duo Cherubim per gematriam. Abraham, Isaac & Jacob, qui ibi in propitiatorio aderant ad revocandum in memoriam iustitiam Patrum ap. Joseph. de Voisin. Theol. Jud. pag. 91. & Magnus ille Maimon. cap. 8. §. 13. Idotum, inquit, quod gentiles ipsi priusquam Israelitis in manum veniret, profanum judicarunt, in usum suum convertere licet. Dictum enim est, sculptilia Deorum illorum igne exuretis: quibus verbis significatur (exurenda)

da) si venerint in manus vestras, quo tempore iis cultus tribuebatur divinus. Nam eo desinente licita habentur. Sed unum restat telam, quod Calvinistæ & historia Hiskiæ & Josiæ Regum desumunt, qui, cum imagines in idola veneratione, destruxerunt: illorum pium esse zelum imitandum. Sed nos distinguimus inter imagines gentilium & religiosas, & inter eas historicas, prioris generis abolendas aut ita reponendas esse statuimus, ut superstitione ac metu scandali sublato in testimonium idolomanie Gentilium & antiquitatis historicæ monumentum essent; ut eodem fini Theodosius Imperator & Theophilus Episcopus quasdam Deorum statuas leguntur recondidisse, sicut id Förster. in Thes. Catech. enarrat. Ad Ezechiæ factum respondemus, non fuisse illum necessitate absoluta compulsum ad serpentem istum destruendum; verum quod videret populum Φιλαδελφον, offendiculum hoc majoris periculi vitandi causa sustulisse: Christianum autem Magistratum, qui in moratores & faciliores subditos inciderit, posse simulachra ac imagines conservare, quamvis aliquantulum illico cultu profanata fuerint; si prius tamen abusus ille auferatur, & verus usus maneat. Conf. D. Dorschæi Thœol. Moral. quæ jam e tenebris, curante Magnifico Dno. Præside, eruitur & cum litterato orbe communicatur, in Decal. p. 20. seqq. Cur ergo obloqui audetis Rivete, Mosen & reliqui, tantæ rei veritati; zelum vestrum contra imaginum adoratores non equidem rejicimus; quod omnes autem frangi cupiatis & præliminari, hoc est, quod nos cum Gregor. I. qui idem responsum Severo Massiliæ Episcopo dedit, (y) improbamus.

Ceterum antequam finem imponamus, vindicandus est Lütherus noster Megalander, qui Refomatis & præfectim Rivete vapulat, quod in initio suorum operum videatur pictus ante crucifixi imaginem procumbens. Audit enim illa reduxisse, quæ Dei opera adjutus improbavit. Sed quæso ne mature nimis

D

glorie-

(y) Conf. L. VII. Epist. CIX. &c. in Epist. Remonstr. p. 866.

glorieris, mi Rivete: quid videtur de illo, quando Psaltes scabelium Dei adorare jubet Ps. 99. 15. & Daniel versus civitatem sanctam adorasse legitur. Dan. VI. 10. Deinde etiam distinguo cum ipsorum domestico Scriptore, Sixtino Amam. I. 5. Ansib. Bibl. p. m. 535. inter objectum corporis adorantis & adorationis religiosæ: hujus solus Deus est. At objecta corporum & adorantium possunt esse varia: Israelitæ Deum adoraturi faciem versus arcam & templum convertebant &c. Videat Rivetus, quid ad bac responderit.

Der
geoffenbahrte Ehren-Fleiß/
welchen
Den Ehren-Besten, Vorachtbaren / und
Wohlgelahrten Herrn /
Schristolph **B**astram,
SS. Theol. Stud.
Seinen werth=geschätzten Freunde
und
Herrn Landsmann/
wie wohl mit stumpfen Kiel,
dennoch glückwündschend
überreicht
dessen Ergebenster
Friedrich Strottman / Lubec.
Wie

Gie läßt die Tugend sich doch niemahls schließen
ein/

Der helle Diamant spielt auch in tunceln Grüßten/
Ein reiner Morgenstern glänzt in Saphirnen Lüftten/
Kein schwarzer Wolkenberg verderbt den Sonnenschein/
Der Adler Edter Flug wil nicht im Staube schweben/
Und Sinnen von Begier die wollen sich erheben.

In grünen Hähnen hüpfst die süsse Nachtigall/
Auff Farnens Federn ruht der Geist gelehrter Sinnen/
Und sucht durch Schrifften nur den Nachklang zu gewinnen/

Sa unser Haupschluß ist/ ein wirbel-runter Ball/
Mit dem Gelücke spielt der Wechsel dieser Seiten/
Wo Fleiß der Nachwelt will die Kronen zubereiten.

Diß zeigt an dir/ mein Freund/ die Hercles That ießt an/
Der du von Jugend auff nach Weisheit Zucke schautest/
Und nicht auff trüben Sand des Lebens Glücke bautest/
Der Tugend Richtschnur hieß dir eine rechte Bahn/
Ein gut Buch war dein Stamm/ die Federn dessen Zweige/
Die Dinte die Begier/ zu lernen/ was nie schweige.

Du hast das wahre Ziel gewißlich nicht verfehlt/
Jeßt Kleidet Weisheit dich mit ihren hohen Gaben/
Und heisset deinen Ruhm in meine Schrifft eingraben/
Die Pallas hat vor dich die Lorbeern schon erwehlt;
Reist du hier Hähnen ein/ so hör auch dieses wieder/
Dab man auff Seiten dir stimmt an die Sieges-Lieder.

Dein

Dein ungemeiner Fleiß/ so hohes in sich führt/
Und wie das Feuer stets wil in die Höhe steigen/
Den wolle Gottes Geist auff ihren Staffeln zeigen/
Wo auff den sauren Schweiß die Ruhe wird gespühret/
Und wann duß Götzen-Haus der Welt Gott wird ~~ver-~~
~~stückem!~~
So müsse Salems Lust dich ewiglich beglücken.

E N D E.

Coll. diss. A 75, misc. 13